

Eğitim ve Sosyal Bilimler Alanında Kardeş İlişkileri Konusunda Tezlerin İncelenmesi

Examination of Theses on Sibling Relations in Education and Social Sciences

Mustafa KALE*, Sudet KARAGÖZ**, İmray NUR***

Öz: Bu çalışmada insan gelişim sürecinde önemli bir sosyal bağlam olan kardeş ilişkileri konusunda hazırlanmış lisansüstü tez çalışmaları incelenmiştir. Lisansüstü tezler, ele aldıkları konu, yöntem, kuramsal çerçeve, sonuç ve önerileri açısından gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutma konusunda önemli veri kaynaklarıdır. Bu anlamda Türkiye’de kardeş ile ilgili hazırlanan tezlerde kardeş ilişkilerinin nasıl ve ne sıklıkta ele alındığı önemli görülmektedir. Bu amaçla Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan ve erişime açık olan tezler incelenmiştir. Betimsel nitelikte tasarlanan çalışmada “kardeş”, “kardeş ilişkileri” ve “kardeşlik” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda bu çalışma 61 yüksek lisans ve dokuz doktora olmak üzere 70 lisansüstü tez üzerinden yürütülmüştür. Araştırma sonucunda kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerin son 10 yılda artış gösterdiği, en fazla psikoloji alanında ve özel gereksinimli kardeşler konusunda yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerin büyük bir bölümünün kuramsal bir temele dayandırılmadan hazırlandığı gözlemlenmiştir. Tezlerde genel olarak ilköğretim ve lise çağındaki bireylerle çalışıldığı ve nicel yöntemin kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kardeş, kardeş ilişkileri, lisansüstü araştırmalar.

Abstract: In this research, graduate theses on sibling relations, which are an important social context in the human development process, were examined. Graduate theses are very important data sources for shedding light on future research in terms of the subject, method, theoretical framework, results and recommendations they deal with. In this sense, it seems to be important to examine how the prepared graduate theses dealing with sibling relations as a subject matter in Turkey. For this purpose, the theses available in the database of the Higher Education Council (YÖK) National Thesis Center were examined. In this descriptive study, the keywords "sibling", "sibling relations" and "siblinghood" were searched. As a result of the scanning, the study was conducted over 70 graduate theses, including 61 master's theses and nine doctoral dissertations. As a result of the research, it was determined that the graduate theses on sibling increased in the last 10 years, and they dealt mostly within the subject of psychology and special education. It was also observed that most of the theses were prepared without a theoretical basis. In the theses, it was determined that the quantitative method was used and the individuals in primary and high school age were generally studied.

Keywords: Sibling, sibling relations, graduate studies.

Giriş

Dünyada çoğu çocuk bir veya daha fazla kardeşe büyüme ve kardeş ilişkileri genellikle bireylerin yaşamındaki en uzun süreli ilişki olma özelliği göstermektedir (Cicirelli, 1995; Hernandez, 1997). Kardeşler arasındaki iletişim kopsa bile isteseler de istemeseler de değişmez bir şekilde birbirlerine kardeş kalırlar. Kardeşler arasındaki bağ, yaşam boyunca diğer insanlarla kurulan bağdan çok farklı şekilde gelişir. Çoğu zaman bu ilişki, kardeşleri farkında olmadıkları bir mutlulukla beslemesine rağmen bazen de onları inciten bir ilişki olabilir (Sitzler, 2017). Her durumda kardeşlik, insanların bebeklik döneminden başlayarak yaşam boyu diğer insanlarla kuracakları bağlar için ilk sosyalleşme deneyimlerinin gerçekleştiği bir laboratuvar gibidir. Yapılan araştırmalar, kardeşlerin, çocukluk ve ergenlik döneminde arkadaş, sırdaş, rol

*Dr. Öğr. Üyesi, Çağ Üniversitesi, MYO, Mersin-Türkiye, ORCID:0000-0002-1764-2224, e-posta: mustafakale@gmail.com

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin-Türkiye, ORCID: 0000-0002-0159-095X, e-posta: sdt.krgz21@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, MYO, Osmaniye-Türkiye, ORCID:0000-0002-1905-1655, e-posta: imraynur@hotmail.com

model (Dunn, 2007) ve yetişkinlik dönemi boyunca destek kaynağı olarak hizmet ettiğini göstermektedir (Connidis ve Campbell, 1995). Kieffer (2008) kimlik gelişiminde kardeşlerin yansıtma ve düzenleme işlevlerine dikkat çekerek karşılaştırma ve geri bildirim için uygun modeller olduklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra bireyin kendi iç dünyasında kardeşine alan açabilme yeteneğinin sembolik düşüncesinin gelişimine katkı sağladığı da bilinmektedir (Limnili, 2014).

“Kardeş kimdir?” sorusuna yanıt arandığında, ancak özel durumlarda ya da farklı değişkenlere bağlı olarak kardeş ilişkilerinin incelenmesi daha açık ve anlaşılır bir boyuta taşınabilir. Çünkü kardeş kavramı ve kardeşlik ilişkileri sosyokültürel bağlama göre farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin konargöçer Yörük Türkmenlerde aynı obada yaşayan kuzenler birbirlerini kardeş olarak tanımlamaktadırlar (Kale ve Aslan, 2020). Benzer şekilde kardeşlerin aralarındaki kan bağlarını içgüdüsel olarak tanıyıp tanıyamayacaklarını araştıran bir çalışmada elde edilen bulgular, durumun mutlaka kan bağıyla ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Bir insanın yıllardır aynı evde veya ortamda zaman geçirdiği diğer insanlarla gerçekte ne kadar akraba olduğu başka faktörlere bağlıdır. Örneğin annenin yakın ilişki içinde olması, uzun bir süre boyunca her gün o kişiyi görmek kardeş olarak atanmaya sebep olabilmektedir. Daha geniş bir ifadeyle, çocuklukta birlikte olan bireylerde kardeş olarak kabul edilebilir. Bu, kardeşlere bakış açısının ilk etapta kültürel bir şey olduğu ve akrabalığın diğer unsurlardan yalnızca biri olduğu anlamına gelebilir (Sitzler, 2017). Bu bakımdan, farklı kültürlerin birlikte yaşadığı ülkemizde kardeşlik ilişkisi, kardeşin kim olduğu ve nasıl tanımlandığına ilişkin araştırmalara öncelik verilmesi önem taşımaktadır.

Biyolojik bir yaklaşımla kardeşlik, biyolojik olarak aynı ebeveynlere sahip iki kişi olarak değerlendirilmektedir. Ancak, günümüzde yaşanan toplumsal değişimlerle yeniden biçimlenen aile yapıları göz önüne alındığında, sadece biyolojik temelli bir yaklaşımla kardeş ilişkileri bağlamını açıklamak mümkün olmamaktadır. Örneğin, parçalanmış ailelerde, biyolojik olarak bağlılıkları olmasa da ebeveynlerin önceki ilişkilerinden var olan çocuklar, yeni kurulan ailede kardeş olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, evlat edinme, koruyucu ailelik gibi uygulamalarla kardeşlik bağı, biyolojik bir bağdan öte çocuklar için sosyal ve duygusal bağlar üzerine kurulmaktadır (Whiteman, McHale ve Soli, 2011). İnsanın yaşam boyu kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerde yer alan sosyal, duygusal etkileşimleri ve bağları, biyolojik bağlardan daha güçlü olabilmektedir. Bu durum, “kardeş kimdir?” sorusunun biyolojik ve genelleyici bir tanımla ele alınamayacağını da ortaya koymaktadır. Kardeşin kim olduğu ve kardeşlik ilişkilerinin sosyal, kültürel ve süreç üzerinden yeniden yanıtlanması ve tanımlanması gerekmektedir. Yapılan farklı araştırmalar, kardeşin kim olduğunun özellikle kültürel olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmalar, kardeşe ilişkin tanımlamaların (Kale ve Aslan, 2020; Tovote ve Maynard, 2018) ve kardeşler arası etkileşim süresinde üstlenilen rol ve sorumlulukların kültürel olarak farklılaştığının altını çizmektedir (Gaskins, 1999; Rabain Jamin, Maynard ve Greenfield, 2003).

Kardeş ilişkilerinin aileye yeni katılan ikinci bir bebekle başladığı düşünülse de aslında bu süreç ebeveynlerin ikinci bir çocuğa sahip olma kararıyla başlamış bir süreçtir. Henüz dünyaya gelmemiş bir kardeş hakkında ebeveynlerin konuşmaları ve hazırlıklar bir şekilde büyük çocuklar tarafından fark edilebilir ve doğmamış bir kardeşle rekabet ilişkisi başlayabilir (Maynard, 2016). Bunun yanı sıra, gebelik sürecinde annede yaşanan fiziksel değişimlere ilişkin merak ve ardından kardeşin dünyaya gelmesi ile ilgili ebeveyn-çocuk sohbetleri aslında kardeş ilişkilerinin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Ancak doğumdan itibaren soyut bir durum olarak var olan kardeş, artık somut bir biçimde evde yerini almıştır. Kardeşler arası ilk ilişkiler, bu süreçte yaşanan ilk etkileşimlerle başlar ve tüm yaşam boyunca devam eder. Özellikle aileye yeni katılan bebeğin çıkarttığı ses ve mimiklerle kendini ifade etmeye başlaması, kardeşler arasında etkileşimi giderek güçlendirebilmektedir (Dunn ve Kendrick, 1982). İlerleyen gelişim sürecinde ise kardeşler arası etkileşim ve kardeşlerin birbirlerinin hayatındaki rolleri değişim göstermeye başlar. Gelişim

sürecinde değişen bu roller kardeşler arasında kıskanma, rekabet, özenme ve çatışma gibi olumsuz görülen durumları ortaya çıkarıyor olsa da aslında bu olumsuz durumlar her iki çocuk için sosyal ve duygusal açıdan öğrenme bağlamı niteliğindedir (Dunn, 2007; Howe ve Rose, 1990). Her iki kardeş için, çatışma, rekabet vb. durumlar aslında diğer insanlarla sosyal ilişkileri düzenleme konusunda sosyal ve duygusal staj alanları gibidir. Diğer yandan, kardeşler arası ilişkilerin, birbirlerine yaşam boyu maddi ve manevi destek olma, güven verme, yardım etme ve sosyalleşmeye aracı olma gibi olumlu etkileri devam etmektedir (Kılıçarslan, 2001).

Koşulsuz sevginin sürdüğü kardeş ilişkileri, yaşamın her evresinde kalıcı bağ oluşturmaktır. Güven üzerine kurulu olan bu ilişki cinsiyet, ikiz kardeş ve yaş aralığına göre değişebilmektedir (Şipal, Yeğenil ve Toka, 2012). Örneğin kızlar, erkek kardeşe nazaran kardeşler arasındaki farklılıkları daha kolay kabul etmektedir (Göçtü, 2014; Yiğen, 2005). Bununla birlikte, gelişim dönemlerine göre de kardeş ilişkileri niteliğinin değiştiği bilinmektedir. Örneğin, erken çocukluk döneminde kardeşler birlikte vakit geçirme eğilimindeyken, ergenlik döneminde ayrı zaman geçirme, yalnız kalma ve kardeşten bağımsız olarak yeni arkadaşlıklar kurma isteği daha ağır basmaktadır. Yetişkinlik yıllarında ise kardeşler tekrar sosyal destek sağlama gibi amaçlarla bir araya gelmektedir (Buhrmester ve Furman, 1990; Sınanmış ve Kolburan, 2019).

Kardeşler, bireylerin gelişim ve refahında özel bir öneme sahip aile üyeleri arasında yer almaktadır. Bu alanın görece olarak ihmal edildiği göz önünde bulundurularak mevcut araştırmada, Türkiye’de kardeş ve kardeş ilişkileri konusunda yazılmış lisansüstü tezleri ayrıntılı bir şekilde incelemek amaçlanmıştır. Alanyazında kardeşlik ve kardeş ilişkileri ile ilgili lisansüstü tezleri inceleyerek derleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Lisansüstü tezlerin bilginin üretim kaynağı olmaları bakımından oldukça önemli olduğu düşünüldüğünde, yapılan çalışmalarda ele alınan konuların belirlenmesi ve eğilimlerin ortaya konulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Kardeşlik ve kardeş ilişkileri konusunda alanda yapılmış tezlerin incelenmesinin yoğun olarak ele alınan konularla birlikte, ihmal edilen boyutlar ve analiz nitelikleri bakımından araştırmacılara yol göstereceği umulmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma betimsel nitelikte bir tarama çalışmasıdır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırma öncesinde araştırmacı tarafından belirlenen kriterleri karşılayan durumların belirlenerek ölçüt dışında kalan durumların araştırmaya dahil edilmemesidir. Araştırmacı bu örnekleme yönteminde ölçütleri kendisi belirler ya da kendi ölçütler listesini kullanabilir (Marshall ve Rossman, 2014). Mevcut araştırmada tezlerin belirlenmesinde:

- Tezin, temel konusunun kardeş ve kardeş ilişkilerini temel alıyor olması,
- Tezin, eğitim ve sosyal bilimler alanlarından birinde hazırlanmış olması,
- Tezin, taramanın yapıldığı tarih olan Aralık 2019 itibariyle Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nin çevrimiçi adresinde yayınlanmış olması ölçütleri temel alınmıştır.

İşlem

Mevcut araştırmada belirtilen ölçütler temel alınarak Türkiye’de sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanında “kardeş ve kardeş ilişkileri” konusunda hazırlanan lisansüstü tezler “kardeş, kardeş ilişkileri, kardeşlik” anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Taramada sonucunda belirlenen 324 tezdten farklı anahtar sözcüklerle arandığında tekrar eden tezler ile tıp, mimarlık, edebiyat, sanat, uluslararası ilişkiler, din, ziraat, tarih, fen ve siyaset bilimleri alanında yazılan 243 tez araştırmanın ölçütlerine uymadığı için kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen ölçütlere uygun bulunan ilk tezin 1991 yılında hazırlandığı belirlenmiştir. 1991-2019 yılları arasında eğitim bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında yayımlanan 81 lisansüstü tezin

11'ine ise erişim sınırlandırması olması nedeniyle ulaşılamamıştır. Bu nedenle çalışma 61 yüksek lisans ve 9 doktora olmak üzere 70 lisansüstü tez üzerinden yürütülmüştür.

Verilerin analizi

Bu çalışmada ulaşılan tezlerin incelenbilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından “Tez İnceleme Formu” oluşturulmuştur. Form hazırlanmadan önce alanda daha önce yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik çalışmalar gözden geçirilmiştir. Hazırlanan formda tezlerin adı, yazarı, yılı, derecesi, disiplin alanı, konuları, dayandığı kuramsal temelleri, yöntemi, çalışma grubu, veri toplama yöntemleri ve veri çözümleme teknikleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Veriler, inceleme formunda yer alan ilgili bölümlere, araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlamalar sonucu ortaya çıkan farklılıklar araştırmacılar tarafından tartışılmış ve uzlaşma sağlanan kodlarla bulgular son şeklini almıştır. Araştırmada ulaşılan tezlerin sayısı 100'ün altında olduğundan % değerlerine yer verilmemiştir. Verilerin çözümlenmesinde frekans (f) değerleri kullanılmış ve bulgular tablolar şeklinde sunulmuştur.

Bulgular

Kardeş konusunda lisansüstü tezlerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma kapsamında ulaşılan tezlerden elde edilen bulgular, lisansüstü tezlerin yılı, derecesi, disiplin alanı, konuları, dayandığı kuramsal temelleri, yöntemi, çalışma grubu, veri toplama yöntemleri ve veri çözümleme teknikleri başlıkları altında ele alınmıştır.

Lisansüstü tezlerin hazırlandığı yıllar ve dereceleri

Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerin yıllara ve derecelerine göre dağılımları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Lisansüstü Tezlerin Yıllara ve Derecelerine Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora
1996-2000	2	2
2001-2005	8	-
2006-2010	7	-
2011-2015	19	3
2016-2019	25	4
Toplam	61	9

Tablo 1 incelendiğinde kardeş konusunda yapılan tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans tezleri ($f = 61$) olduğu görülmektedir. 1996-2000 yılları arasında sadece dört lisansüstü tez çalışılırken, 2001-2005 yılları arasında sekiz ve 2006-2010 yılları arasında yedi tezin bulunduğu belirlenmiştir. Bu yıllardan sonra kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerde bir artış göze çarpmaktadır. 2011-2015 yılları arasında 21 lisansüstü tez bulunurken, 2016-2019 yılları arasında bu sayı 29'a yükselmiştir.

Lisansüstü tezlerin disiplin alanları

Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerin disiplin alanlarına göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de 1991- 2019 yılları arasında yayımlanan yüksek lisans tezlerinin bağlı buldukları ana bilim dallarına göre sayısal dağılımları incelendiğinde, kardeş konusunda en fazla çalışmanın psikoloji ($f = 30$) alanında yapıldığı görülmektedir. Bu oran yapılan yüksek lisans tezlerinin yaklaşık yarısına denk gelmektedir. Kardeş konusunda yüksek lisans tezlerinin en çok çalışıldığı diğer alanlar ise eğitim bilimleri ($f = 11$) ve özel eğitimi ($f = 11$). Doktora tezleri incelendiğinde ise en fazla tezin psikoloji ($f = 3$) ve özel eğitim ($f = 3$) alanında yapıldığı, bunun yanı sıra eğitim bilimleri, sosyal hizmetler ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında birer doktora tezinin bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 2

Lisansüstü Tezlerin Disiplin Alanlarına Göre Dağılımı

Disiplin Alanları	Yüksek Lisans	Doktora
	Frekans	Frekans
Eğitim Bilimleri	11	1
İlköğretim	2	-
Psikoloji	30	3
Sosyal Hizmetler	1	1
Sosyoloji	1	-
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	3	1
Özel Eğitim	11	3
Uygulamalı Davranış Analizi	2	-
Toplam	61	9

Lisansüstü tezlerin konuları

Kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerin ele aldığı konular açısından dağılımları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3

Tezlerin Ele Aldığı Konular Açısından Dağılımları

Konular	Yüksek Lisans	Doktora
	Frekans	Frekans
Özel gereksinimli bireylere sahip kardeşler	35	7
Kardeşler arası ilişkiler	19	2
Kardeşi olma-olmama, kardeş sayısı	6	-
Süreğen hastalığı olan bireylere sahip kardeşler	1	-
Toplam	61	9

Tablo 3’te kardeş konusunda yapılan hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde en çok araştırılan konunun özel gereksinimli bireylere sahip kardeşler (yüksek lisan için $f = 35$, doktora için $f = 7$) olduğu görülmektedir. Kardeşler arası ilişkileri konu olan 19 yüksek lisans ve 2 doktora tezinin olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra kardeşin olup olmaması ve kardeş sayısı ($f = 6$) ve süreğen hastalığı olan bireylere sahip kardeşler de ($f = 1$) araştırmacılar tarafından ele alınmıştır.

Lisansüstü tezlerin dayandığı kuramsal temeller

Kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerin pek çok farklı kuramsal temelde ele alındığı belirlenmiştir. Tablo 4’te incelen lisansüstü tezlerin ele aldığı kuramsal temellere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4

Tezlerin Dayandığı Kuramsal Temeller Açısından Dağılımları

Kuramsal Temeller	Frekans	Kuramsal Temeller	Frekans
Sosyal Rol Kuramı	1	Psikanalitik Yaklaşım*	3
Sosyal Bilişsel Kuram	2	Stres ve Başa Çıkma Kuramı	1
Ebeveyn Kabul-Red Kuramı*	8	Aile Sistemleri Kuramı*	8
Ekolojik Sistemler Yaklaşımı	3	Zihin Kuramı	2
Sosyal Öğrenme Kuramı*	3	Kaynak Seyreltme Kuramı	1
Bağlanma Kuramı	1	Sistemi Meşrulaştırma Kuramı	1
Açık bir şekilde kuram belirtilmemiş	40		

*İşaretili kuramlar bir tezde aynı anda kullanılmıştır.

Ele alınan kuramsal temellerin belirlenmesinde, çalışmada kuramın açıkça belirtiliyor olması dikkate alınmıştır. Bazı tezlerde bir veya daha fazla kuramın örtük olarak kullanıldığı belirlenmiştir ancak yorumlamada çıkabilecek hatalar göz önüne alınarak bu durum göz ardı edilmiştir ve açık bir kuram belirtilmemiş ($f = 40$) kategorisinde değerlendirilmiştir. Açık bir şekilde belirtilmiş kuramsal bir temelde hazırlanan lisansüstü tezlerin de Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ($f = 8$) ve Aile Sistemleri Kuramının ($f = 8$) en fazla kullanılan kuramlar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Ekolojik Sistemler Yaklaşımı ($f = 3$), Sosyal Öğrenme Kuramı ($f = 3$), Psikanalitik Kuram ($f = 3$), Sosyal Bilişsel Kuram ($f = 2$), Zihin Kuramı ($f = 2$), Sosyal Rol Kuramı ($f = 1$), Bağlanma Kuramı ($f = 1$), Stres ve Başa Çıkma Kuramı ($f = 1$), Kaynak Seyreltme Kuramı ($f = 1$) ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'nda ($f = 1$) araştırmacılar tarafından ele alınan kuramlar arasında yer almaktadır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma türleri

Tablo 5'te kardeş konusunun incelendiği lisansüstü tezlerin kullandığı araştırma türlerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 5
Tezlerin Kullandığı Araştırma Türleri Açısından Dağılımları

Araştırma Türleri	Yüksek Lisans	Doktora
	Frekans	Frekans
Nicel		
İlişkisel	33	2
DeneySEL	5	3
Nedensel-Karşılaştırma	17	-
Nitel		
Fenomenoloji	1	2
Anlatı Deseni	1	-
Durum Çalışması	3	-
Yaşam Öyküsü	1	-
Karma	-	2
Toplam	61	9

Tablo 5 incelendiğinde kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerde nicel araştırma yönteminin ($f = 60$) sıklıkla kullandığı görülmektedir. Nicel araştırmaların 35'inin ilişkisel tarama modelinde, 8'inin deneysel modelde ve 17'sinin nedensel-karşılaştırma modelinde hazırlandığı belirlenmiştir. Nitel araştırma yöntemi altı yüksek lisans ve iki doktora tezinde kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi ($f = 2$) ise araştırmacıların en az kullandığı yöntem olarak belirlenmiştir.

Lisansüstü tezlerde yer alan çalışma grupları

Kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezler çalışma grupları açısından incelenmiş ve bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6
Tezlerin Çalışma Grupları Açısından Dağılımları

Çalışma Grubu	Frekans
Okul Öncesi	2
İlköğretim*	38
Lise*	30
Yetişkin*	24
Toplam	94

*İşaretili çalışma grupları bir tezde aynı anda bulunmaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde, kardeş konusundaki lisansüstü tezlerde ilköğretim ($f = 38$) ve lise ($f = 30$) çağındaki gruplarla sıklıkla çalışıldığı belirlenmiştir. Bunun hemen ardından yetişkinlerle ($f = 24$) yapılan çalışmalar gelmektedir Okul öncesi grubun ($f = 2$) ise araştırmacıların en az ilgi gösterdiği çalışma grubu olduğu göze çarpmaktadır. Özel gereksinimli bireylere sahip kardeşler, lisansüstü tezlerde en çok ele alınan konu olduğundan (Tablo 3) genel olarak farklı yaş gruplarındaki kardeşler araştırmaların katılımcılarını oluşturmuştur. Bazı araştırmalarda farklı iki grup katılımcı olurken, bazı araştırmalarda ilköğretim, lise ve yetişkin gruplarının birlikte katılımcı oldukları belirlenmiştir.

Lisansüstü tezlerin veri toplama yöntemleri

İncelenen lisansüstü tezlerde farklı veri toplama yöntemlerinin kullandığı belirlenmiştir. Veri toplama yöntemlerine ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7
Tezlerin Veri Toplama Yöntemleri Açısından Dağılımları

Veri Toplama Yöntemi	Frekans
Anket/Ölçek*	56
Projektif test*	1
Belgeler*	2
Gözlem*	3
Görüşme*	10
Fotoğraflar	1
Araştırmacı Günlüğü*	4
Toplam	77

*İşaretli veri toplama yöntemi bir tezde aynı anda bulunmaktadır.

Kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerde nicel araştırmalar yoğunlukta olduğundan bu araştırma yöntemine yönelik veri toplama araçlarının daha fazla olması olukça olağandır. Tablo 7’de en fazla kullanılan veri toplama aracının anket/ölçek ($f = 56$) olduğu görülmektedir. Nitel araştırmalarda ise görüşme ($f = 10$), gözlem ($f = 3$), araştırmacı günlüğü ($f = 4$) ve belgeler ($f = 2$) araştırmacılar tarafından tercih edilen veri toplama araçlarıdır.

Lisansüstü tezlerde kullanılan veri çözümleme teknikleri

Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan veri çözümleme tekniklerine ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8
Tezlerin Veri Çözümleme Teknikleri Açısından Dağılımları

Veri Çözümleme Teknikleri	Frekans	Veri Çözümleme Teknikleri	Frekans
T-testi*	26	Mann-Whitney U*	12
Varyans Analizi*	28	Kruskal Wallis*	11
Ki-kare*	3	Spearman SıraKorelasyonu*	1
Korelasyon*	20	Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi*	3
Levene Testi*	1	Yapısal Eşitlik Modellemesi	3
Regresyon Analizi*	21	Hiyerarşik Sınıflar Analizi (HICLAS)	1
İçerik Analizi*	10		

*İşaretli veri çözümleme teknikleri bir tezde aynı anda bulunmaktadır.

Kardeş konusunda yapılan lisansüstü tezlerde araştırma yöntemi ve veri toplama araçları ile bağlantılı olarak veri çözümleme tekniklerinde de nicel araştırma tekniklerinin daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmacılar parametrik testlerden varyans analizi ($f = 28$) ve t-testini ($f = 26$) sıklıkla kullanmışlardır. Değişkenler arasındaki ilişkiler için genel olarak korelasyon ($f = 20$) ve regresyon analizi ($f = 21$) tercih edilmiştir. Nonparametrik testlerden ise Mann-Whitney U ($f = 12$) ve Kruskal Wallis ($f = 11$) yoğunlukla kullanılmıştır. Nitel

araştırmaların verilerin çözümlenmesinde araştırmacılar içerik analizi ($f = 10$) yöntemini kullanmışlardır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Mevcut araştırmada, Türkiye’de kardeş ve kardeş ilişkileri konusunda yazılmış lisansüstü tezleri ayrıntılı bir şekilde incelemek amaçlanmıştır. Kardeş konusunda çalışılan lisansüstü tezlerin çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde çalışıldığı, doktora düzeyinde tez sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu durum, Türkiye’de yer alan üniversitelerde yüksek lisans programlarının sayıca doktora programlarından fazla olmasından kaynaklanabilir. Farklı konularda lisansüstü tezlerin incelendiği diğer çalışmalarda da yüksek lisans tezlerinin, doktora tezlerinden daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, bu çalışmalarda da yüksek lisans ve doktora tezleri sayıları arasında ki bu fark, üniversitelerde doktora programlarının sayıca az olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Çoşkun, Dündar ve Parlak, 2014; Gür Erdoğan, Kaya Uyanık ve Canan Güngören, 2018).

Araştırmada kardeş konusunda en fazla çalışmanın psikoloji alanında yapıldığı belirlenmiştir. Bireylerin kardeşleriyle ilk sosyal deneyimlerini yaşadıkları ve dolayısıyla hemen hemen tüm duyguları (örneğin kıskançlık, sevgi, öfke, özlem, güven, nefret, aidiyet, neşe, coşku, heyecan, yakınlık ve korku) ilk kez ve en yoğun olarak kardeşleriyle yaşadıkları düşünüldüğünde eğitim bilimleri, çocuk gelişimi gibi alanlarda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bir kardeşle ilişki, diğer yakın ilişkilerde bulunmayan birçok gelişim fırsatını da beraberinde getirmektedir (Meunier, Boyle, O’Connor ve Jenkins, 2013). Bunun yanı sıra günümüzde değişen aile yapıları, evlat edinme sayılarının artış göstermesi göz önüne alındığında eğitim, sosyoloji ve sosyal hizmet alanında kardeş ve kardeş ilişkileri ile ilgili bilgi oldukça sınırlı düzeydedir.

İncelenen tezlerde, yoğun olarak özel gereksinimli bireylere sahip kardeşlerin ilişkileri, yaşadıkları sorunlar ya da gelişim üzerindeki etkileri konu olarak seçilmiştir. Özel gereksinimli bir kardeşe sahip olmak bazen oldukça zorlayıcı ve stresli bir durum olabilmektedir (Diener, Anderson, Wright ve Dunn, 2015; Hesse, Danko ve Budd, 2013). Bazı araştırmacılar özel gereksinimli bir kardeşe sahip olmanın olumsuz yönde etkilerini vurgulamaktadır. Kardeşlerin kendi psikolojik sağlıkları hakkında endişelendikleri (Schuntermann, 2009), sosyal becerileri hakkında daha olumsuz bir algı geliştirdikleri (Schuntermann, 2009; Schwartz, 2003) ve özellikle ergenlik döneminde kaygı ve depresyon belirtilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Orsmond ve Seltzer, 2009). Bazı araştırmalarda ise bunun tam tersi kardeşlerin olumlu deneyimler yaşadığını ve sosyal yeterliliklerinin gelişimine katkı sağladığını belirtmektedir (Kaminsky ve Dewey, 2002; Verte, Roeyers ve Buysse, 2003). Bu nedenle Türkiye’de özel gereksinimli çocukların kardeş ilişkileri üzerine yapılan çalışmalar önemlidir. İncelenen tezlerde özel gereksinimli kardeşlerle ilişkiler konusunda sayıca fazla çalışma olmasına rağmen bu konuda araştırma eksikliği araştırmacılar tarafından da dile getirilmektedir (Erdem, 2017; Mustafaoğlu Çiçek, 2019) ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Bu araştırmada, kardeş ve kardeş ilişkisini anlamamız açısından önemli görülen lisansüstü tezlerin yarısından fazlasının bir kurama dayalı olmadan ele alındığı belirlenmiştir. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ve Aile Sistemleri Kuramı en fazla kullanılan kuramlar olarak belirlenmiştir. Yener (2018), alanyazında yer alan ve artan kuramsız araştırmaların, kuramsal çerçeve kurulmadan oluşturulan araştırma modellerinin, bilginin geçerliliği konusunda şüpheye düşürdüğünü vurgulamaktadır. Kuramlar araştırmacıya hangi tarafa yöneleceğini ve nasıl düşüneceğini göstermektedir. Bir kuramla ilişkilendirilen araştırmaların geçerliliğinin daha yüksek olduğu kabul edilmektedir (Abend, 2008). Bu konuda bazı araştırmacılar daha sert bir tutum sergileyerek, bir kurama dayanmadan yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiyi vakit kaybı olarak değerlendirmektedir (Inkeles, 1991). Ayrıca herhangi bir kuram temelinde yapılmayan çalışmalar, uluslararası alanda yayın yapmayı da zorlaştırmaktadır (Yener, 2018).

Kardeş konusunda yayımlanan tezlerin çalışma grubunun yoğunlukla ilköğretim ve lise çağı olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi dönem çocukları, kardeş ve kardeş ilişkileri ile ilgili araştırmalarda genel olarak göz ardı edilmiştir. Oysa kardeş ilişkileri bebeklik, erken çocukluk dönemlerinden yaşamın sonuna kadar süren bir süreçtir. Okul öncesi çocuklarının bu konuda yapılmış araştırmalarda tercih edilmemesinin önemli sebeplerinden birinin, bu dönem çocukların kardeşlik ilişkilerini değerlendirecek uygun ölçme araçlarının bulunmaması olduğu düşünülmektedir. Bu dönem çocuklar okuma yazma bilmediğinden ve gelişimsel sınırlılıkları nedeniyle kardeş ilişkilerini değerlendirmek zor olabilir. Kardeş ilişkilerinin gelişim ve öğrenmedeki önemli rolü göz önüne alındığında, okul öncesi dönem çocukların kardeş ilişkilerini değerlendirecek uygun araçların geliştirilmesi, görüşme ve gözlem gibi yöntemlerin işe koşulması ve bu dönemdeki ilişkilerin niteliği ve etkisine yönelik araştırmaların yapılması önemli görülmektedir.

Mevcut araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, “kardeş ve “kardeş ilişkileri” anahtar kavramları ile taranan tezlerde en fazla nicel yöntemin kullanılmasıdır. Bu bulgu ile paralel şekilde veri toplama yöntemleri ve veri çözümlene tekniklerinde de nicel yaklaşımın kullanılması beklenen bir sonuçtur. Araştırmanın bu bulgusu farklı konu başlıklarıyla yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalarla örtüşmektedir (Doğan ve Tok, 2018; Özenç ve Özenç, 2013; Yılmaz, 2019). Bu çalışmalarda da nitel yöntemin çok fazla tercih edilmediği belirlenmiştir. Pozitivist paradigma etkisiyle hazırlanan nicel çalışmaların, diğer yöntemlere göre daha kısa zamanda gerçekleştirilmesi bu durumun sebeplerinden olabilir. Ayrıca nitel araştırma yönteminin az kullanılması, araştırmacıların nitel yöntem konusunda daha az bilgi ve beceriye sahip olmasından kaynaklanabilir (Çepni, Ormancı ve Özen Uyar, 2018). Gülbahar ve Alper (2009) nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birbirlerinden farklı üstünlüklerinin olduğu iki yöntemin bir arada kullanıldığı takdirde daha kabul görmüş, güvenilir ve kanıtlanmış sonuçlara ulaşılabileceğini vurgulamışlardır.

“Kardeş” ve “kardeş ilişkileri” konusunda yapılacak çalışmalar bu ilişkilerin doğası, niteliği ve etkilerinin anlaşılması bakımından önemlidir. Bu nedenle farklı yaş gruplarında ve farklı bağlamlarda yapılacak araştırmalar alan yazına katkı sağlayacaktır. Özellikle okul öncesi dönem çocukların araştırmacılar tarafından göz ardı edildiği dikkate alındığında bu dönem kardeş ilişkilerini inceleyecek daha fazla araştırmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda okul öncesi dönem çocukların kardeş ilişkilerinin değerlendirilmesini sağlayacak uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi de araştırmacılar tarafından dikkate alınmalıdır. Yapılan çalışmada en fazla tezin psikoloji yapıldığı görülmüştür. Ancak sosyal hizmetler ve sosyoloji alanında yapılan tezlerin oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda, sosyal hizmetler ve sosyoloji alanında daha fazla çalışmanın yapılması önerilebilir. Çalışmada lisansüstü tezlerin en fazla nicel yöntemle yapıldığı görülmüştür. Nicel yöntem genellenebilirlik açısından önemlidir ancak derinlemesine ve ayrıntılı bilgi toplamak adına nitel yöntemin önemi göz ardı edilmemelidir.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırma betimsel nitelikte bir tarama çalışmasıdır. Bu nedenle araştırma, etik kurul kararından muaf olup araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Kaynaklar

- Abend, G. (2008). The meaning of theory. *Sociological Theory*, 26,173-199.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child development*, 61(5), 1387-1398.
- Cicirelli, V. G. (1995). *Sibling relationships across the life span*. New York: Plenum Press.
- Connidis, I. A., & Campbell, L. D. (1995). Closeness, confiding, and contact among siblings in middle and late adulthood. *Journal of Family Issues*, 16, 722-745.
- Çepni, S., Ormancı, Ü. ve Özen Uyar, R. (2018). Doktora öğrencilerinin nitel araştırma yapmaya yönelik kaygıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 875-886.

- Çoşkun, İ., DüNDAR, Ş. ve Parlak, C. (2014). Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396. doi: 10.12984/eed.49993
- Diener, M. L., Anderson, L., Wright, C. A., & Dunn, M. L. (2015). Sibling relationships of children with autism spectrum disorder in the context of everyday life and a strength-based program. *Journal of Family Study*, 24, 1060-1072. doi:10.1007/s10826-014-9915-6
- Doğan, H. ve Tok, T. (2018). Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yayınlanan makalelerin incelenmesi: Eğitim ve Bilim Dergisi örneği. *Current Research in Education*, 4(2), 94-109.
- Dunn, J. (2007). Siblings and socialization. In J. E. Grusec, & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 309-327). New York: Guilford Press.
- Dunn, J., & Kendrick, C. (1982). The speech of two- and three-year olds to infant siblings: “Baby talk” and the context of communication. *Journal of Child Language*, 9, 579-597.
- Erdem, H. Ş. (2017). *Otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların kardeşlerinin duygusal, sosyal ve davranışsal özelliklerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Gaskins, S. (1999). Children's daily lives in a Mayan village: A case study of culturally constructed roles and activities. In A. Goncu (Ed.), *Children's engagement in the world: Sociocultural perspectives* (pp. 25-60). UK: Cambridge University Press.
- Göçtü, N. G. (2014). *Farklı gelişen çocukların kardeşleri ve annelerinin suçluluk ve utanç, depresyon düzeyi ve stresle başa çıkma becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar konusunda bir içerik analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(2), 93-111.
- Gür Erdoğan, D., Kaya Uyanık, G. ve Canan Güngören, Ö. (2018). Aktif öğrenmeye ilişkin lisansüstü tezlerin yapısal incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 111-125. doi: 10.19126/suje.346975
- Hernandez, D. J. (1997). Child development and social demography of childhood. *Child Development*, 68, 149-169.
- Hesse, T. L., Danko, C. M. ve Budd, K. S. (2013). Siblings of children With autism: Predictors of adjustment. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7, 1323-1331.
- Howe, N. ve Ross, H. S. (1990). Socialization, perspective-taking, and the sibling relationship. *Developmental Psychology*, 26(1), 160-165.
- Inkeles, A. (1991). *Sosyolojinin ilgilendiği konular. Sosyoloji yazıları* (İ. Sezal, Der.). İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Kale, M., & Aslan, D. (2020) The caregiving practices of nomadic Yuruk Turkmen families for their children in terms of developmental well-being: An ecocultural perspective. *Early Child Development and Care*. doi: 10.1080/03004430.2020.1718123
- Kaminsky, L., & Dewey, D. (2002). Psychosocial adjustment in siblings of children with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 225-232.
- Kılıçarslan, A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kieffer, C. C. (2008). On siblings: Mutual regulation and mutual recognition. *The Annual of Psychoanalysis*, 36, 161-173.
- Limnili, P. (2014). Gruplarda kardeş dinamikleri. N. Keskinöz-Bilen (Ed.), *Kardeşi anla(t)mak* içinde (ss. 75-86). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage
- Maynard, A. E. (2016). How siblings matter in Zinacatec Maya child development. In M. C. Hay (Ed.), *Methods that matter* (pp. 249-267). Chicago: Chicago University Press.

- Meunier, J. C., Boyle, M., O'Connor, T. G., & Jenkins, J. M. (2013). Multilevel mediation: Cumulative contextual risk, maternal differential treatment, and children's behavior within families. *Child Development, 84*, 1594-1615. doi: 10.1111/cdev.12066
- Mustafaoğlu Çiçek, N. (2019). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların anne-babalarında psikolojik dayanıklılık ve kardeşlerinde duygu düzenleme becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Orsmond, G., & Seltzer, M. (2009). Adolescent siblings of individuals with an autism spectrum disorder: Testing a diathesis-stress model of sibling well-being. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 39*, 1053-1065.
- Özenç, E. ve Özenç, M. (2013). Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 171*(171), 13-28.
- Rabain Jamin, J., Maynard, A. E., & Greenfield, P. M. (2003). Implications of sibling caregiving for sibling relations and teaching interactions in two cultures. *Ethos, 31*(2), 204-231.
- Schuntermann, P. (2009). Growing up with a developmentally challenged brother or sister: A model of engaging siblings based on mentalizing. *Harvard Review of Psychiatry, 17*(5), 297-314.
- Schwartz, R. C. (2003). Resiliency in siblings of autistic children. *Dissertation Abstracts International, 64*(5B), 2420.
- Sınanmış, N. ve Kolburan, Ş. (2019). Kardeşi otizmlili olan ve olmayan ergenlerin kardeş ilişkileri ve sosyal kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Aydın Sağlık Dergisi, 5*(1), 13-50.
- Sitzler, S. (2017). *Kardeşler: Hayatımızın en uzun ilişkisi* (A. Dirim, Çev.). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Şipal, R., Yeğenil, C. ve Toka, N. (2012). Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşler arasındaki kıskançlığın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 3*(5), 55-68.
- Tovote, K. E., & Maynard, A. E. (2018). Maya children working in the streets: Value mismatches from the village to the street setting. *International Journal of Psychology, 53*(S2), 34-43. doi: 10.1002/ijop.12556.
- Verte, S., Roeyers, H., & Buysse, A. (2003). Behavioural problems, social competence and self-concept in siblings of children with autism. *Child: Care, Health & Development, 29*, 193-205.
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of Family Theory & Review, 3*(2), 124-139. doi:10.1111/j.1756-2589.2011.00087.x
- Yener, S. (2018). Sosyal bilimlerde kuramın rolü. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 7*(3), 102-113.
- Yılmaz, E. (2019). Türkiye'de kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27*(1), 119-127. doi: 10.24106/kefdergi.2402
- Yiğen, E. (2005). *Zonguldak il merkezinde yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.

Extended Abstract

Introduction

In this study, the graduate theses about sibling relations, which is an important context in human development process, have been examined. Graduate theses are important sources of information in terms of shedding light on the subjects they deal with, method, theoretical framework, results and suggestions, and future studies. For this reason, the present study bearing importance in terms of presenting suggestions about the subjects of siblings and sibling relations provides a holistic view on the studies conducted in our country about siblings and sibling relations. However, it is hoped that examining the theses about siblings and sibling relations will help researchers regarding the neglected dimensions and analysis qualifications along with the subjects dealt with intensively. It is particularly thought that it will be beneficial for the researchers in the M.A. and PhD process regarding the academic studies. For this reason, the examination and research of the theses conducted in the past about siblings and sibling relations are considered important. In this study, the aim is to examine the M.A. theses conducted and written about siblings and sibling relations in terms of their year, degree, discipline area, subject, theoretical frame, method, study group, data collection tools and data analysis techniques. In this context, how is written about sibling relationships and siblinghood in Turkey and it is important to examine whether what matters discussed. For this purpose, the accessible theses in the data base of Higher Education Institute (YÖK) National Theses Centre including the years between 1991 and 2019 were examined.

Method

In the study designed as descriptive, criteria sampling was used in order to determine the samples. "Thesis Examination Form" was designed by the researchers in order to examine the accessible theses. The data were coded separately by the researchers into the concerning parts in the examination form. In the study, based on the criteria mentioned above, the graduate theses prepared about 'siblings and sibling relations' in social sciences and educational sciences in Turkey were scanned by the key words 'sibling, sibling relations and siblinghood'. In the research process, 324 theses were reached as a result of the search using different keywords such as siblinghood and sibling relationships. Of the 324 theses determined as a result of the screening, 243 theses on medicine, architecture, literature, art, international relations, religion, agriculture, history, science and politics were excluded. In the field of educational sciences and social sciences, 81 master's theses published between 1991 and 2019 were included in the scope, but 11 of these theses could not be reached due to the access limit. As a result of this screening, the present research was carried out with a total of 70 theses, 61 master's and nine doctoral theses that are open to access and in accordance with the search criteria.

Result and Discussion

In the study, 70 theses which were accessed fully and determined according to the criteria, were examined carefully. The theses were tackled under seven themes considering their year, degree, discipline area, subjects, theoretical frameworks, method, study groups, data collection techniques, and data analysis techniques. When the theses were examined according to the year and degree, it was seen that a substantial amount of them were written at M.A. level. While a limited number of thesis were written about the subject between 1996 and 2000, an increase was seen in the studies between 2016 and 2019. When the theses published between 1991 and 2019 were examined according to the department they were affiliated with, it was seen that the studies were mostly conducted in the area of psychology. Furthermore, as a result of the research, it was indicated that the first thesis about 'siblings and sibling relations' in the area of social sciences and educational sciences was conducted in 1991. Driven by the fact that the first graduate thesis was conducted in 1956 in Turkey, siblings and sibling relations were considered as neglected subjects for a long time in our country. Another important indication was that the study group of the theses published about siblings was concerned intensively about secondary and high school

age children. Particularly in the studies about siblings and sibling relations, it was remarkable that pre-school period children were ignored. Yet, sibling relations is a process which begins in infancy and early childhood period and continues until the end of life. For this reason, the limitation of the studies does not enable to explain the sibling relations by the biologically based approach in the changing and transforming family structures today. For instance, in separated families, even though they are not biologically related, the children of parents from former relationships are considered as siblings in the newly formed family. It is important to revise the studies considered to be important in understanding the siblings and sibling relations in that the researchers choose authentic subjects. They contribute to the understanding of sibling relations. For this reason, the studies to be conducted with different age groups and in different contexts will contribute to the literature. Another important finding of the present study is that in the scanned theses by the key concepts 'siblings' and 'sibling relations' the qualitative method was mostly used. Parallel to this finding, the use of qualitative approach in data collection methods and data analysis techniques is an expected outcome. In this study, it was determined that more than half of the theses that are considered important in terms of understanding the relationship between siblings and siblings were handled without being based on a theory. Yener (2018) emphasizes that increasing theoretical studies in the literature and research models created without establishing a theoretical framework raise doubts about the validity of the information. Theories show the researcher which way to turn and how to think. However, it is accepted that the validity of studies associated with a theory is higher.